Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.149
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору політичних наук, професору
Дерев'янку Сергію Мироновичу

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора політичних наук, професора, головного наукового
співробітника Воєнної академії імені Євгенія Березняка
Смолянюка Володимира Федоровича на дисертаційну роботу
Галіпчака Володимира Дмитровича «Інституційні чинники
інформаційно-безпекової політики України в умовах воєнного стану»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності
052 «Політологія»

Актуальність дисертаційної роботи. У центрі сучасної політичної науки дедалі частіше опиняються питання, що стосуються інформаційної безпеки як критично важливого виміру політики національної безпеки та державної політики в цілому. Повномасштабна війна росії проти України різко загострила потребу в переосмисленні ролі інформаційного чинника соціогенезису та його впливу на державу й суспільство. Інформаційна сфера стала однією з ключових у протиборстві політичних суб'єктів, що підтверджується перебігом російсько-української війни. Саме тому проблема ефективного забезпечення інформаційної безпеки набула стратегічного значення для збереження державного суверенітету, стабільності політичної системи та стійкості суспільства до зовнішніх і внутрішніх інформаційних впливів.

У сучасному політичному дискурсі інформаційна безпека більше не розглядається лише як технічне чи допоміжне питання. У переважній більшості випадків вона постає як багатовимірний феномен, що включає політичні, комунікативні, правові, культурні, технологічні, воєнно-стратегічні та інші складові. За таких умов центральною є проблема інституційного забезпечення цієї сфери. Йдеться про роль та ефективність діяльності державних і

недержавних акторів, причетних до інформаційної сфери, характер взаємодії між ними, здатність побудовувати цілісну й керовану політику у відповідь на безперервну ескалацію інформаційних загроз.

Інституційна слабкість у сфері інформаційної безпеки, що накопичувалась упродовж десятиліть, особливо гостро виявилася в умовах воєнного стану. Відсутність належної координації між інституціями, фрагментарність нормативно-правового регулювання, недостатня аналітична спроможність державного апарату – все це підкреслює необхідність теоретичного переосмислення інформаційно-безпекової політики України та розробки нових механізмів її практичного забезпечення.

З огляду на це, актуальність дисертаційної роботи В.Галіпчака є беззаперечною. Вона зумовлена необхідністю комплексного наукового дослідження інституційних чинників формування і реалізації політики у сфері інформаційної безпеки. Маються на увазі не лише аналіз існуючої системи безпекової саморефлексії України в безпековій сфері, а й виявлення концептуальних орієнтирів та практичних способів модернізації інформаційно-безпекової політики відповідно до викликів гібридної війни, кіберзагроз, інформаційного терору, маніпулятивних технологій тощо. Особливої ваги дослідженню додає те, що воно здійснюється в насиченому історичному контексті – в умовах активної відсічі України російському широкомасштабному вторгненню. Це дозволяє поєднати теоретичний аналіз із оцінкою поточних практик державного управління у сфері інформаційної безпеки, виявити суперечності між формальними функціями інституцій та реальною практикою політичного реагування.

До цього варто додати, що дисертація є своєчасною в контексті інтеграції України до європейського безпекового простору, де питання інформаційної стійкості, медіаграмотності, стратегічної комунікації та протидії дезінформації входять до пріоритетів політики ЄС. Відтак, дослідження інституційної спроможності держави в інформаційній сфері є важливим не лише для внутрішньої політики, а й у контексті міжнародних зобов’язань і стратегічного партнерства України.

Дисертаційна робота В.Галіпчака має безпосередній зв’язок з реальними загрозами і потребами держави, відображає виклики сучасної науки та спрямована на розроблення практично значущих моделей інституційного реагування в умовах воєнного стану. Дослідження поєднує теоретичну глибину, міждисциплінарний характер та прикладну спрямованість, що може слугувати

підґрунтям для формування ефективної державної політики, адаптованої до реальних загроз і орієнтованої на довгострокову стабільність, демократичну стійкість та європейську інтеграцію України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі політичних наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Робота пов'язана з державною науковою тематикою, відповідає напрямам розвитку політичної науки, безпекознавства та інформаційної політики. Дослідження узгоджується з пріоритетами забезпечення інформаційної безпеки, визначеними Стратегією національної безпеки України 2020 р., Стратегією інформаційної безпеки 2021 р., Стратегією кібербезпеки України 2021 р. та інших ключових документах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у здійсненні комплексної політико-інституційної реконструкції чинників, що формують інформаційно-безпекову політику України в умовах війни. Здобувачем вперше системно проаналізовано не лише сутність та структуру інформаційної безпеки як напряму державної політики, а й логіку функціонування відповідних інституцій у кризових умовах.

Новизна дослідження проявляється, зокрема, в таких аспектах:

запропоновано класифікацію інституційних акторів інформаційно-безпекової політики, яка включає державні органи, спеціалізовані відомства, громадські ініціативи, засоби масової інформації (медіа) та міжнародні структури, які прямо або опосередковано впливають на зміст та реалізацію відповідної політики. Класифікація представлена не як формальний перелік державних та громадських суб'єктів, а як функціональна модель їх взаємодії в межах інформаційного простору України (с.110–118);

обґрунтовано політико-дискурсивну природу інформаційної безпеки, яка, на відміну від традиційно технократичного підходу, розглядає безпеку як простір символічної боротьби, формування довіри, легітимності та стратегічних наративів (с. 82);

виокремлено специфіку інформаційної політики в умовах воєнного стану, що включає: посилення централізації в управління комунікаційними системами, активізацію нормотворчої діяльності, мобілізацію інформаційних ресурсів, впровадження режимів інформаційного контролю, підвищену роль інституцій стратегічних комунікацій, а також ширше залучення громадського сектору до інформаційного спротиву (с.138);

розроблено аналітичну модель взаємодії між державними та недержавними суб'єктами інформаційної політики, що описує структуру, рівні координації, канали обміну, а також механізми публічно-приватного партнерства в умовах гібридних загроз і надзвичайних ситуацій (с. 154–158).

Усі вищезазначені положення в сукупності демонструють високий рівень наукової новизни, логічної послідовності та методологічної обґрунтованості дослідження. Результати, отримані автором, заслуговують на позитивну оцінку як на рівні теоретичного оновлення предмету дослідження, так і з позицій прикладного аналізу. Авторські здобутки можуть бути використані для подальших досліджень у галузі національної безпеки, публічного управління, політичних наук, а також при розробленні (оновленні) стратегічних документів, державних програм та нормативно-правових актів у сфері інформаційної безпеки.

Характеристика основних пунктів дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження. В.Галіпчака логічно структуроване, складається з вступу, трьох розділів (з підрозділами), висновків, списку використаних джерел та додатків. Змістовне наповнення кожного розділу відповідає поставленим завданням, а загальна структура роботи свідчить про системний і послідовний підхід здобувача до розв'язання наукової проблеми.

У вступі (с. 24) обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено методологічну основу, наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, а також наведено інформацію про апробацію результатів і дотримання принципів академічної доброчесності.

Перший розділ (с. 37) присвячено теоретико-методологічним засадам дослідження феномену національної та інформаційної безпеки. У ньому системно представлено категоріально-понятійний апарат дослідження, розкрито співвідношення понять національної та інформаційної безпеки, а також здійснено аналіз дискурсивної природи сучасних інформаційних загроз. Цей розділ засвідчує достатню обізнаність автора з базовими науковими підходами в сфері безпекових досліджень, а також чітке володіння сучасною науковою термінологією.

У другому розділі основна увага приділяється вивченню інституційних чинників функціонування інформаційного простору України, зокрема механізмам його нормативного, структурного та управлінського забезпечення (с. 93). Автор аналізує систему суб'єктів, що здійснюють інформаційно-безпекову

політику, визначає їх ролі, функції та взаємодію. Особливу увагу приділено оцінці державно-правового механізму інформаційної безпеки та його зв'язку з національними інтересами держави.

У третьому розділі (с. 138) здобувач розкриває зміст й особливості інформаційної політики України в умовах воєнного стану, зосереджуючи увагу на інформаційній війні як складнику гібридної агресії з боку російської федерації. Здійснено диференціацію інформаційних загроз, охарактеризовано ключові політичні стратегії реагування, проаналізовано взаємодію між державними і недержавними інституціями у сфері безпеки, а також виокремлено євроінтеграційний вимір інформаційної політики.

У підсумкових висновках (с.197-204) викладено результати проведеного дослідження відповідно до поставлених завдань. Висновки логічно випливають із змісту розділів, засвідчують цілісність та завершеність наукової роботи.

Позитивно оцінюючи змістове наповнення роботи, варто сказати, що дослідження є логічно вибудуваним, методологічно цілісним і науково обґрунтованим. Кожен розділ доповнює інші, послідовно розкриваючи наукову ідею та підводячи до обґрунтованих висновків, які є важливими як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, наведених у дисертаційній роботі

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації відзначаються високим рівнем аналітичного опрацювання, послідовною логікою викладення, системним використанням методологічного інструментарію та переконливою аргументацією. Структура дослідження побудована таким чином, що основні концептуальні ідеї розгортаються від загальнотеоретичного рівня до прикладного, завершуючись системними висновками з чітко позначеними прикладними орієнтирами.

Задля досягнення такого результату автором використано широкий арсенал методологічних підходів, які дозволили забезпечити комплексне розкриття поставленої наукової проблеми. Зокрема, на с. 24-26 автор окреслює загальну методологічну рамку, де поєднуються класичні та сучасні політико-правові підходи. Зокрема, застосовано: структурно-функціональний метод для аналізу інституційної побудови системи інформаційної безпеки; інституціональний метод – для з'ясування ролі суб'єктів інформаційної політики (с. 62, 110); порівняльний метод – для вивчення зарубіжного досвіду захисту інформаційного простору (с. 174–176), метод дискурсивного аналізу – для виокремлення

наративів, що містять загрозу інформаційній безпеці, а також ідеологічних конструкцій, які використовуються в умовах гібридної агресії (с. 85). Емпірична база дисертації оброблена із застосуванням методів дедукції, контент-аналізу та аналітичного моделювання. Останнє використано для побудови власної моделі взаємодії інституцій у сфері інформаційної політики (с. 154, 173).

До позитивів роботи відносимо й те, що методологічна рефлексія автора є послідовною і релевантною до теми дослідження. Обрані методи не лише відповідають специфіці досліджуваного предмета, а й дозволяють глибоко проникнути в природу досліджуваних процесів – від нормативної бази до змісту управлінських практик у сфері національної та інформаційної безпеки.

Повнота викладення основних наукових положень, висновків у наукових публікаціях, що відповідають темі дисертації

У наукових публікаціях здобувача повною мірою відображено основні положення, результати та висновки, сформульовані у дисертаційній роботі. Загалом за темою дисертації опубліковано 13 наукових праць, з них: 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття включена до міжнародної наукометричної бази Web of Science; 5 тез доповідей, оприлюднених на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях; 1 стаття – у виданнях, що додатково відображають наукову цінність дослідження.

Кількість опублікованих праць, їхнє змістове насичення, рівень апробації та наукова якість свідчать про належну репрезентацію основних результатів дослідження.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Аналіз дисертації, перевірка джерел та стилістики тексту не виявили ознак академічного плагіату, самоплагіату чи запозичень. Робота написана самостійно, з дотриманням етичних та наукових стандартів.

Результати дисертації є самостійним науковим доробком автора, побудованим на власному аналітичному опрацюванні джерел, емпіричних матеріалів та системному осмисленні проблематики. Окремі положення, представлені в співавторських публікаціях, чітко окреслені як особистий внесок здобувача.

Таким чином, робота виконана з дотриманням принципів наукової доброчесності, відповідно до положень чинного законодавства України, нормативних документів Міністерства освіти і науки України та загальновизнаних академічних стандартів.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження в цілому справляє позитивне враження як у методологічному, науково-концептуальному, так і прикладному аспектах. Висвітлення інституційних чинників інформаційно-безпекової політики України в умовах воєнного стану є своєчасним, глибоко обґрунтованим та належно апробованим. Разом з тим, окремі положення та підходи, запропоновані автором, спонукають до наукової дискусії, потребують уточнення або можуть бути доопрацьовані в подальших дослідженнях. У цьому контексті раціонально висловити такі зауваження:

1. Попри загальну цілісність та аналітичну логіку побудови дослідження, у низці підрозділів дисертаційної роботи спостерігається перенасиченість наукового тексту надмірною кількістю концептів, визначень та теоретичних нашарувань, що частково ускладнює сприйняття ключових тез. Зокрема, при описі інституційних засад інформаційно-безпекової політики, автор залучає широку палітру понятійно-категоріальних одиниць без достатнього смислового розмежування чи попереднього узагальнення, що створює ефект аналітичної фрагментарності. Вважаємо, що доцільно було б у подальшій науковій апробації результатів (зокрема у форматі статей або публічних презентацій) стисло й системно структурувати перелік основних понять і типологій – шляхом таблиць, логічних схем або коротких висновків після кожного аналітичного фрагменту. Такий підхід сприятиме поліпшенню сприйняття теоретичного матеріалу й акцентуванню головних висновків.

2. На сторінках 93-118, де аналізується інституційна основа інформаційно-безпекової політики, термін «інституційні чинники» використовується надмірно часто (іноді по декілька разів у межах одного абзацу), що створює ефект термінологічної перенасиченості. Незважаючи на коректність даного терміну, його повторюваність спрацьовує проти стилістичної культури автора. На наш погляд, використання більш розширеного синонімічного ряду (для прикладу: «організаційні умови», «структурні компоненти», «політичні суб’єкти», «суб’єкти реалізації політики») додало б тексту плавності, що допомогло б уникати повторів.

3. У вступі (с. 24) та підрозділі 2.3 (с. 118-129) трапляються складні, перенасичені підрядними реченнями синтаксичні конструкції, що створює певні труднощі для швидкого сприйняття тексту. Наприклад, речення на с. 24, яке починається словами «Становлення цілісної моделі інформаційної безпеки…»,

охоплює понад 60 слів і містить три логічно неузгоджені частини. Було б варто поділити надто довгі речення на коротші та в такий спосіб уникнути перевантаження підрядними конструкціями. Це зробило б текст більш зрозумілим та полегшило сприйняття основних думок як для фахової, так і широкої аудиторії.

4. У підрозділі 3.2 «Інформаційна війна як складник гібридної війни в умовах російської агресії» (с. 154-176) автор демонструє ґрунтовне розуміння динаміки вітчизняної безпекової ситуації. Однак компаративний вимір майже відсутній: не проаналізовано досвід європейських країн (зокрема, Польщі, Литви, Естонії), які також мали справу з аналогічними інформаційними загрозами з боку росії. Компаративний підхід міг би значно поглибити аналітичний рівень третього розділу. Рекомендуємо у майбутній науковій діяльності застосовувати порівняльний аналіз інституційних стратегій протидії інформаційним загрозам у країнах Східної Європи, що дозволить точніше позиціонувати українську модель реагування.

Проте зазначені зауваження не применшують науково-теоретичної і практичної цінності дисертації та не змінюють позитивного враження від неї.

Загальний висновок

Дисертаційна робота В.Галіпчака є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке відповідає сучасним науковим та академічним вимогам. Актуальність обраної теми, високий рівень теоретичної обґрунтованості, новизна підходів до аналізу інституційного виміру інформаційної безпеки, поєднання теоретичних узагальнень з практично значущими висновками та належна апробація результатів дослідження засвідчують належний науковий рівень виконаної роботи. Зміст дисертації та основні положення, що виносяться на захист, свідчать про високий ступінь наукової зрілості здобувача, його вміння самостійно здійснювати комплексне дослідження, аргументовано відстоювати власну позицію та формулювати пропозиції, які мають наукове й прикладне значення для розвитку державної політики у сфері інформаційної безпеки України.

Дисертація Галіпчака Володимира Дмитровича «Інституційні чинники інформаційно-безпекової політики України в умовах воєнного стану» за змістом, формою викладення та отриманими результатами є оригінальним авторським дослідженням, що відповідає вимогам спеціальності 052 «Політологія», вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.). Представлена на захист дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а її автор Галіпчак Володимир Дмитрович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Офіційний опонент:
доктор політичних наук, професор,
головний науковий співробітник
Воєнної академії імені Євгенія Березняка

Володимир СМОЛЯНЮК